

Hans Hedtofts tale ved forelæggelsen af Lov om Ændringer i Forsorgsloven

Taler

Hans Hedtoft
Arbejds- og Socialminister

Dato

29. juni 1945

Sted

Folketinget

Omstændigheder

Forslaget mødte i følge Kvinden og Samfundet "Velvilie fra alle Partiers Side, og den ny Lov er traadt Kraft 1. Okt."

Jeg skal hermed tillade mig for det høje Folketing at fremsætte Forslag til Lov om Ændringer i Forsorgsloven angaaende Forhøjelse af Statstilskuddet til Institutioner for forebyggende Børneværn.

Statens støtte til de forebyggende Institutioner — Vuggestuer, Børnehaver, Fritidshjem o. s. v. — er af forholdsvis ny Dato, idet de første Regler herom blev fastsat umiddelbart efter den forrige Verdenskrig ved Loven af 30. Juni 1919. Ved denne Lov stilledes 1/4 Mill. Kr. aarlig til Raadighed til Fremme af Bestræbelserne for en videre Udvikling af den forebyggende Børneforsorg. Beløbet anvendes til Statstilskud til de forebyggende Institutioner, saaledes Statstilskuddet ikke maatte overstige Halvdelen af Driftsudgifterne, bortset fra Udgifter til Lokale og mur- og nagelfast Inventar.

En lignende Regel er optaget i Forsorgsloven. Begrænsningen af det aarlige Statstilskud til 250 000 Kr. er dog bortfaldet, og Statens Tilskud er blevet fastsat paa de aarlige Finanslove. Ved Forsorgsloven blev tillige som noget nyt indført, at Staten kan yde Tilskud til Oprettelse af forebyggende Institutioner med indtil Halvdelen af Udgifterne til Lokalernes Indretning og Anskaffelse af Inventar. Endelig udvidedes Ordningen til ogsaa at omfatte Institutioner for Børn over Skolealderen, Fritidsklubber o. lign.

Regelen om, Statens Tilskud kan ydes med indtil Halvdelen af Driftsudgifterne, er opretholdt, men i Praksis har Tilskuddene altid ligget betydeligt lavere. Det er Forsorgslovens almindelige Princip, at Forsorgen for Børn under 15 Aar er en kommunal Opgave, og det har ogsaa været en Forudsætning for Statens Støtte

til den forebyggende Børneforsorg, at Kommunerne yder deres Bidrag til Spørgsmaalets Løsning. Imidlertid har kun ganske enkelte Kommuner, herunder Københavns Kommune, ydet en virkelig Støtte til den forebyggende Børneforsorg, og dette har været en af Grundene til, at Statens Bevillingsmyndigheder har været noget tilbageholdende. Statens Tilskud har saaledes i en Aarrække kun udgjort ca. 28 pCt. af Udgifterne. Under Krigen er der dog ydet særlige "Krisetilskud" til de forebyggende Institutioner, og Statens Tilskud er derved bragt op paa ca. 30–33 pCt. af Udgifterne. Som nævnt omfatter Tilskuddet dog ikke Huslejudgifter, og dette har været følt som en stor Mangel. For de nye Institutioner er hertil kommet den Vanskelighed, at Tilskuddet ifølge Loven beregnes paa Grundlag af Udgifterne ved forrige Aars Drift, hvorfor en Institution har maattet være i Gang i et helt Aar, inden Tilskud er ydet.

Mange Institutioner har imidlertid ikke kunnet opretholde en forsvarlig Drift med de begrænsede Midler, der stod til Raadighed. Der har maattet udvises Varsomhed med at forhøje Forældrenes Betaling for Børnene, da en saadan Forhøjelse indebærer Fare for, at de Børn, der mest trænger til at søge en forebyggende Institution, falder fra. Det forholdsvis beskedne Statstilskud har derfor bevirket, at de forebyggende Institutioner har maattet kæmpe med store økonomiske Vanskeligheder, og mange Institutioner har — uden at der kan bebrejdes Ledelserne noget — været af en saa ringe Kvalitet, at det danske Samfund simpelt hen ikke kan være det bekendt. Mange Børnehaver har til Huse i daarlige Lokaler, der er slet vedligeholdte, og der mangler Inventar, Legetøj og andet Beskæftigelsesmateriale. Kun et begrænset Antal Institutioner har haft fast Lægetilsyn, og sidst, ikke mindst har der været alt for lidt kvalificeret Personale til Beskæftigelse af Børnene. Det uddannede Personale, der har været knyttet til de forebyggende Institutioner, har I Almindelighed haft en saa ringe Løn, at Tilgangen til Faget har været for lille. Endelig har Udsigten til, at en forebyggende Institution maa drives med Tab, bevirket, at det ikke har været fristende for private, Foreninger eller Institutioner at oprette nye forebyggende Institutioner, og Tilgangen af nye Institutioner har derfor ikke nær kunnet følge med den stadige Stigning af Behovet for Pladser i disse Institutioner, saaledes at der i Dag er en katastrofal Mangel paa Pladser i de forebyggende Institutioner.

Socialministeriet har i Efteraaret 1942 foretaget en landsomfattende Undersøgelse af Pladsmangelen i de forebyggende Institutioner. Denne

Undersøgelse gav til Resultat, at der mangler 4 000 Vuggestupladser [sic], 7 500 Børnehavepladser og 3 000 Pladser i Fritidshjem. Sammenligner man disse Tal med Antallet af de Institutioner, der den Gang eksisterede viser det sig, at der kun fandtes en Fjerdedel af de Vuggestuepladser, der var Brug for, at kun to Trediedele af de Børn, der ønskede optaget i Børnehave, kunde faa Plads, og at næsten Halvdelen af Henvendelserne om Plads i Fritidshjem var forgæves.

Der er siden den Tid udfoldet store Bestræbelser for at afhjælpe Pladsmangelen i de forebyggende Institutioner, og der findes nu i hele Landet godt 400 Institutioner, hvoraf ca. 50 er kommunale. Men stadig gaar mange Mødre, der skal paa Arbejde, forgæves til Institutionerne og maa enten opgive deres Arbejde eller overlade deres Børn til sig selv i Arbejdstiden.

Problemet har i høj Grad haft Offentlighedens Interesse og jeg har selv gentagne Gange faaet Klager fra Mødre, som gerne vilde søge Arbejde, men var afskaaret herfra, fordi de ikke kunde faa deres Børn anbragt i Arbejdstiden. Det har vakt stærk Diskussion, at Arbejdsløshedskasser ud fra forsikringsmæssige Synspunkter har maattet nægte Understøttelse til arbejdssøgende Mødre, der ikke har kunnet paatage sig et anvist Arbejde, fordi det ikke var dem muligt at faa deres Børn anbragt i Arbejdstiden. Disse Kvinder har derfor været henvist til at søge Hjælp paa Socialkontorerne.

Tilfælde som disse hører til de grelle Eksempler, hvor det direkte drejer sig om Forældres og Børns Eksistensmulighed, men man maa ogsaa fra det offentliges Side yde Støtte til de forebyggende Institutioner af Hensyn til langt videre Kredse af Befolkningen. Støtten til de forebyggende Institutioner maa ses som Led i det offentliges almindelige Bestræbelser for af sociale og befolkningspolitiske Grunde at lette Byrderne for Familier med Børn. Vuggestuer, Børnehaver, Fritidshjem og de andre forebyggende Institutioner spiller naturligvis, som nævnt, navnlig en Rolle for enlige arbejdende Mødre og for Familier, hvor begge Ægtefæller gaar paa Arbejde, og man maa — hvad enten man glæder sig over denne Udvikling eller beklager den — fra det offentliges Side regne med den Kendsgerning, at ogsaa gifte Kvinder i stigende Grad søger Erhverv uden for Hjemmet. Vi kan ikke skrue Udviklingen tilbage, og vi bør ikke gøre det. I et demokratisk Samfund maa ogsaa en gift Kvinde have Ret til selv at bestemme, om hun ønsker at søge Erhverv uden for Hjemmet eller udelukkende at hellige sig Arbejdet for Hjem og Børn. Men for Kvinderne i den brede Befolkning er denne Selvbestemmelsesret en Illusion, hvis der ikke i

tilstrækkeligt Omfang findes forebyggende Institutioner, hvor de kan Anbringe deres Børn i Arbejdstiden.

Men mange Mødre — gifte eller ugifte — har intet Valg, men er nødt til at søge Erhverv uden for Hjemmet for at kunne sørge forsvarligt for sig selv og for deres Børn. Af Hensyn til disse Kvinder og af Hensyn til deres Børn er det nødvendigt at skaffe den forebyggende Forsorg bedre økonomiske Forhold for at højne Institutionernes Standard og for at muliggøre Oprettelse af flere Institutioner.

Det offentlige er af en Række Grunde, som jeg ikke her skal komme nærmere ind på. interesseret i, at der gives de Børn, der fødes, den bedst mulige Røgt og Pleje, og at det muliggøres for Kvinder, der har Erhverv uden for Hjemmet, at have Børn. Men ogsaa Husmødre, der selv passer Hjem og Børn, kan, navnlig hvor der er mange Børn, i høj Grad trænge til en del af Dagen at lettes for Opsynet og Arbejdet med Børnene under den skolepligtige Alder. I stigende Grad vaagner ogsaa Forstaaelsen af, at det kan være gavnligt for de smaa Børn en Del af Dagen at være sammen med andre Børn under ordnede Forhold og uddannede Pædagogers Vejledning. Dette sidste er dog endnu kun Fremtidsmusik, da Børnehaverne i vore Dage paa Grund af Pladsmangel er nødt til fortrinsvis at optage Børn, hvis forældre er paa Arbejde.

For at redde Institutionerne ud af de hidtidige økonomiske Vanskeligheder er det nødvendigt at Statens Tilskud forhøjes. Ved det foreliggende Lovforslag foreslaas derfor, at der fremtidig ogsaa ydes Tilskud til Huslejudgifter, og at der aabnes Mulighed for at yde Tilskud allerede til første Aars Drift. Det maa dog anses for nødvendigt, at ogsaa selve Tilskudsprocenten forhøjes i Forhold til det, der hidtil er ydet. Støtten til forebyggende Institutioner maa imidlertid som nævnt ogsaa anses for en kommunal Opgave, og det har været overvejet, om der burde paalægges Kommunerne en egentlig Pligt til at yde Tilskud til disse Institutioner; men man har dog indtil videre ikke ment at burde foreslaa dette Indgreb i det kommunale Selvstyre. Lovforslaget er imidlertid formuleret saaledes, at det er en Betingelse for en Forhøjelse af Statens Driftstilskud, at ogsaa vedkommende Kommune yder Tilskud til Driften, og jeg føler mig overbevist om, at alle Kommuner, hvor der er Trang til forebyggende Institutioner — det vil jo i første Række sige Bykommunerne —, vil yde deres Bidrag til Spørgsmalets Løsning.

Efter Forslaget gælder Nyordningen foreløbig kun for 2 Aar, og hvis

Kommunerne mod Forventning ikke frivilligt yder det i Forslaget omhandlede Tilskud, vil det forekomme mig rimeligt, at man ved Lovens Udløb tager under Overvejelse at paalægge Kommunerne en egentlig Pligt i saa Henseende.

Man maa — efter de af Arbejds- og Socialministeriet foretagne Undersøgelser — regne med, at Institutionerne for at kunne drives paa pædagogisk og hygiejnisk forsvarlig Maade maa have et Tilskud fra det offentlige paa ca. 70 pCt. af Udgifterne, medens Forældre selv kan bære de resterende Udgifter. De 70 pCt. tænkes fremskaffet med 30 pCt. fra Kommunen og 40 pCt. fra Staten. Lovens Formulering er derfor, at Minimum for Statens Tilskud er 30 pt., men at Statstilskuddet forhøjes til 40 pCt. af Driftsudgifterne, for saa vidt vedkommende Kommune yder 30 pCt. I Modsætning til tidligere ydes Tilskuddene saaledes efter Forslaget med faste Procenter, men samtidig foreslaas, at der stilles en Sum til Arbejds- og Socialministeriets Raadighed til Ydelse af ekstraordinære Tilskud i ganske særlige Tilfælde, hvor en Institution er kommet i økonomiske Vanskeligheder, uden at det kan lægges Ledelsen til Last. Der aabnes samtidig en Mulighed for at nedsætte Statens og Kommunens Tilskud, hvor en Institution skulde faa et større Driftsoverskud, der ikke anvendes til Gavn for Institutionen, enten ved Nedsættelse af Betalingen for privat anbragte Børn, til nødvendige Forbedringer ved Institutionen eller til Oprettelse af nye Institutioner.

Da det er af stor sundhedsmæssig Betydning, at de forebyggende Institutioner har fast Lægetilsyn med Børnene, foreslaas det endvidere, at Staten fuldt ud dækker Udgifterne hertil for Institutioner, for hvilke Arbejds- og Socialministeren fastsætter, at der skal være Lægetilsyn. Det er Hensigten at indføre et sådant Tilsyn med alle Institutioner, hvor Børnene ikke gennem Skolelæge eller paa anden Maade har Adgang til regelmæssigt Lægetilsyn.

Man har hidtil haft den Regel, at Statstilskud ikke kan ydes for nogen Tid, der ligger forud for Socialministeriets Godkendelse af Institutionen; men der har ikke været nogen Pligt for de private eller den Institution, der ønsker at oprette en forebyggende Institution, til at forelægge Planerne til en Institutions Oprettelse for Socialministeriet. Det offentlige har derfor ikke i alle Tilfælde haft Mulighed for at øve den fornødne Indflydelse paa Institutionernes Indretning, men har blot kunnet give eller nægte Godkendelse af den færdige Institution. Dette har været følt som en Mangel, og det foreslaas derfor, at det er en Betingelse for Statstilskud til Institutioner, der oprettes efter denne Lovs

Ikrafttræden, at Planerne for Institutionens Oprettelse, forinden disse bringes til Udførelse, er godkendt af Arbejds- og Socialministeriet.

Det allerede tidligere hjemlede Tilskud til Etablering af forebyggende Institutioner foreslaas i Almindelighed gjort betinget af, at vedkommende Kommune ogsaa yder Tilskud. Samtidig er det Meningen, at Statens Tilskud, der hidtil har været ret beskedne, skal forhøjes. Maksimum for Statens Tilskud vil efter Forslaget som hidtil være 50 pCt. af Etableringsudgifterne, medens der for at kalde paa det private Initiativ foreslaas indsat en ny Begrænsning, hvorefter Statens og Kommunens Tilskud — bortset fra kommunale Institutioner — ikke kan udgøre mere end 70 pCt. af Etableringsudgifterne.

Af praktiske Grunde har man fundet det nødvendigt at foreslaa, at Statstilskuddet til de forebyggende Institutioner for hele Finansaaret 1945—46 beregnes paa Grundlag af de i nærværende Lovforslag fastsatte Regler, uanset at Loven først kan træde i Kraft i Løbet af Finansaaret.

Statens Tilskud til den forebyggende Børneforsorg efter de foreslaaede Regler kan for indeværende Finansaar anslaaes til ca. 4 1/2. Mill. Kr. Da Udgifterne til den forebyggende Børneforsorg i 1945—46 efter de hidtil gældende Regler ved Finansloven for 1945—46 er anslaaet til 2 240 000 Kr., vil den af Lovforslaget følgende Merudgift for Finansaaret 1945—46 andrage godt 2 Mill. Kr.

Det maa dog forventes, at denne Merudgift efterhaanden vil stige noget, fordi Institutionernes forbedrede Økonomi maa antages straks at give sig Udslag i forøgede Udgifter bl. a. til højere Lønninger til det uddannede Personale, saaledes at Statens Tilskud herved automatisk forhøjes.

Da Situationen i Øjeblikket er den, at der for mange forebyggende Institutioner kan tales om en egentlig Nødssituation, skal jeg hermed anbefale Forslaget til hurtig og velvillig Behandling.

Kilde

Rigsdagstidende 1944/45 (2. samling) Forhandlingerne (Folketinget) s. 640-646

Kildetype

Maskinskrevet manuskript

Tags

Folketingstale, Politisk tale, Socialdemokratiet, Taler om velfærdsstaten

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/hans-hedtofts-tale-ved-forelaeggelsen-af-lov-om-aendringer-i-forsorgsloven>